

УДК 658.5

Бабина О.Є., к.е.н., доцент
Бойчук М.С.,
Київська державна академія
водного транспорту
імені гетьмана Петра
Конашевича-Сагайдачного

МЕХАНІЗМ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Сформовано економічний механізм стимулювання інноваційного розвитку підприємства та визначено його складові.

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні та світі спостерігається швидкий розвиток інноваційних технологій, які забезпечують підприємствам підвищення конкурентоспроможності та підвищення ефективності роботи підприємства загалом. Інноваційний розвиток є одним з найважливіших елементів, який забезпечує стійке економічне зростання підприємств. Проте, на українських підприємствах інноваційна діяльність є вкрай недостатньою в тому числі через відсутність ефективного механізму стимулювання інноваційного розвитку. Така ситуація сповільнює наближення української економіки до рівня економік розвинених країн.

Таким чином, обґрунтування напрямів активізації інноваційних процесів на вітчизняних підприємствах є актуальним питанням. Як свідчить європейський досвід, формування ефективного мотиваційного механізму дозволить підвищити рівень науково-технічних розробок на підприємстві.

У економічній літературі існує багато наукових праць, де висвітлюються питання мотивації та стимулювання інноваційної діяльності на підприємствах. Зокрема, ці проблеми відображені у працях таких вітчизняних вчених, як В.Л.Карпенко.[1], О.В.Прокопенко.[2], О.Г.Шпитуляк [3], В.А.Демьохін [4], І.М.Буднікевич [5], І.Н.Карпунь [6] та інших. У працях зазначених вчених досліджено застосування окремих інструментів стимулювання інновацій, обґрунтовано принципові підходи до розробки механізму стимулювання.

Віддаючи належне працям зазначених науковців, слід зазначити, що загальновизнаний підхід до формування механізмів та інструментарію стимулювання інноваційного розвитку підприємств сьогодні відсутній. Тому питання формування комплексного механізму стимулювання інновацій наразі залишається актуальним.

Метою статті є формування економічного механізму стимулювання інноваційного розвитку підприємства.

Викладення основного матеріалу. Інноваційний розвиток – це шлях розвитку, який базується на поєднанні цілей підприємства, його підсистем, цілей кожної особистості, яка працює в колективі, вдосконаленні її діяльності, вдосконаленні бізнес-процесів для досягнення загальних стратегічних цілей. Тому система управління підприємством повинна передбачати інтеграцію цілей, ресурсів, персоналу та його знань і вмотивованості, дій (процесів та процедур менеджменту), безперервний розвиток творчого потенціалу працівників, колективну співпрацю тощо [7].

Дані Держкомстату засвідчують, що інноваційну діяльність вітчизняних підприємств стримують: брак фінансування (на це вказали 86% респондентів), великі витрати (40%), брак коштів у замовника (40%), високі кредитні ставки (39%), недосконалість законодавства (32%), труднощі з сировиною і матеріалами (29%), високий економічний ризик (24%), недостатній попит на продукцію (15%), брак інформації про ринки збуту (11%) [8]. Тому важливим залишається питання стимулювання інноваційного розвитку всередині підприємства, тобто на мікрорівні.

Найважливішими показниками результативної інноваційної діяльності, пов'язаними з трансформаціями ідей в нові або вдосконалені продукти, послуги, технологічні процеси, що запроваджуються на ринку, є рівень інноваційної активності підприємств і організацій галузей економіки, а також обсяги випуску нової продукції.

У 2012 р. інноваційною діяльністю в Україні займалися 1758 промислових підприємств, що склало 17,4% загальної кількості промислових підприємств по Україні проти 1679 підприємств (16,2 %) у 2011р. [9].

Звертає на себе увагу той факт, що із загальної кількості інноваційно-активних підприємств 62,3% здійснювали придбання машин, обладнання та програмного забезпечення і лише 18,3% - навчання персоналу [9].

Водночас, незважаючи на певну позитивну динаміку, в Україні показники інноваційного розвитку відстають від аналогічних світових значень. Так, у провідних країнах – США, Японії, Німеччині й Франції частка інноваційно активних підприємств коливається у межах 70-80 %; у країнах ЄС-27 частка підприємств, що впроваджують інновації, вчетверо більша, ніж в Україні.

Рівень розвитку інноваційного потенціалу визначається рівнем його фінансування. Обсяг фінансування наукової і науково-технічної діяльності в Україні за рахунок усіх джерел у 2012 р. становив 10558,5 млн. грн., за рахунок державного бюджету - 4739,2 млн. грн. (44,9%). Це на 22,8% більше порівняно з 2011 р. Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності в Україні у 2012 р. становив 11480,6 млн. грн. або 0,81% ВВП проти 14333,9 млн. грн. (1,1% ВВП) у 2011 р. [9]

Загальна сума видатків на інновації у 2012 р. зменшилася на 2853,3 млн. грн. порівняно з 2011 р. Із загального обсягу фінансування інноваційної діяльності у 2012 р. найбільше коштів витрачено на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення - 8051,8 млн. грн. (70,1%). На фінансування внутрішніх науково-дослідних розробок (НДР) витрачено 965,2 млн. грн., придбання зовнішніх НДР - 231,1 млн. грн., придбання інших зовнішніх знань - 47,04 млн. грн. Сумарні витрати на навчання та підготовку персоналу, діяльність щодо ринкового запровадження інновацій та інші роботи, пов'язані зі створенням та впровадженням інновацій (інші затрати), склали 2185,5 млн. грн.[9].

Розробка та реалізація антикризових заходів, спрямованих на стабілізацію макроекономічної ситуації, відновлення стабільності у фінансовій сфері, дозволили у 2012 році досягти за деякими показниками інноваційного розвитку докризового рівня. Проте стан інноваційної діяльності залишається складним і потребує прийняття активних стимулюючих заходів з боку держави.

В роботі В.Л.Карпенко [1] визначено мотиваційний механізм інноваційної діяльності підприємства як систему зі зворотним зв'язком, яка містить сукупність стимулів, що формують у вищого менеджменту мотиваційні преференції до використання інновацій як основного засобу здобуття підприємством конкурентних переваг, методів оцінювання досягнутих результатів і способів їхнього врахування у подальших рішеннях для коригування стимулів у разі їх низької ефективності.

Мотивацію як внутрішній фактор, що детермінує поведінку людини, М.І.Дяченко, Л.О.Кандибович [10] розглядають як сукупність мотивів, що спонукають до досягнення мети.

Водночас мотивацію, як процес зовнішнього впливу на поведінку людини, Б.М.Генкін [11] визначає як досягнення особистих, групових і суспільних цілей; О.Г.Шпитуляк [3] – як створення умов для всебічного заохочення, спонукання до результативної праці; В.Д.Шапіро [12] – як процес стимулювання кого-небудь до діяльності, спрямованої на досягнення цілей організації. На думку О.Є.Кузьміна і О.Г.Мельник [13, с. 196] мотив – це «внутрішньо усвідомлені спонукання до певних дій».

Стимулювання інноваційного розвитку може здійснюватись у двох напрямках. По-перше, для власників - мотивація щодо отримання підприємством додаткових прибутків, інвестицій, ринків збуту тощо внаслідок реалізації певної схеми розвитку підприємства та забезпечення розвитку певних видів його діяльності. По-друге, створення мотивації для працівників підприємства щодо забезпечення їх стабільними замовленнями, робочими місцями у результаті виконання певної програми дій. В цьому випадку з'являється особиста зацікавленість працівників у інноваційній діяльності. Тобто тільки тоді може йти мова про механізм стимулювання інноваційного розвитку, коли він комплексно формує зацікавленість усіх суб'єктів економічних відносин підприємства.

На основі аналізу існуючих наукових праць та за результатами власних досліджень авторів було сформовано механізм стимулювання інноваційного розвитку підприємства, схема якого наведена на рис.1.

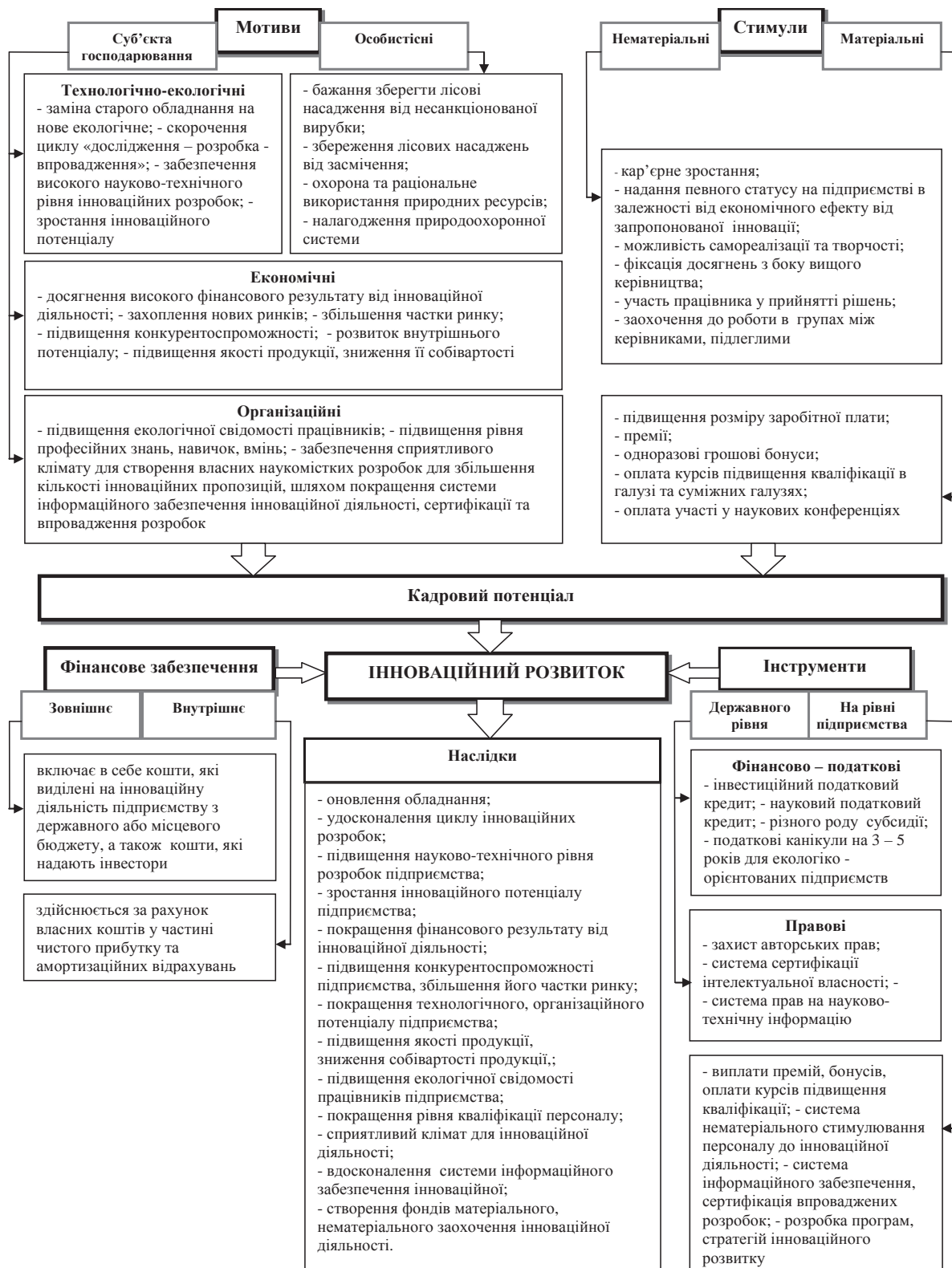

Рис.1. Механізм стимулювання інноваційного розвитку підприємства

Даний механізм містить такі елементи: мотиви та стимули, інструментарій, фінансове забезпечення, наслідки реалізації.

В представленому механізмі виділено мотиви підприємства, як суб'єкта господарювання та мотиви особистості, які тісно між собою пов'язані. Мотиви виникають у свідомості людей під дією стимулів. Останні О.Є. Кузьмін і О.Г. Мельник [13, с. 196–197] розглядають як зовнішні спонукання, що формують поведінку та бажання досягти певних результатів.

Тобто стимул - це спонукання працівників до інноваційної діяльності, яке викликане зовнішніми чинниками. Запропонований механізм включає матеріальні та нематеріальні стимули.

Завдання стимулювання інноваційної діяльності дуже складне. По-перше, необхідно домогтися підвищення розумової активності, стимулювати пошук нестандартних рішень, створити і підтримувати атмосферу творчості в колективі. По-друге, в умовах ринкової економіки важливий не сам по собі інноваційний процес, а його комерційний результат, що виражається в конкретних показниках ефективності: зростанні прибутку, зниженні витрат, підвищенні якості продукції. Підхід сучасних компаній до стимулювання праці в інноваційному процесі визначається двома головними моментами – прагненням максимально активізувати творчу особистість і направити цю активність на досягнення конкретного економічного результату.

Важливим елементом механізму стимулювання інноваційного розвитку є інструменти, за допомогою яких він буде функціонувати. Під інструментарієм інноваційного розвитку підприємства будемо розуміти взаємозалежну сукупність засобів, за допомогою яких досягаються пріоритетні цілі інноваційного розвитку. Тобто інструмент - це засіб за допомогою якого досягаються поставлені цілі.

Інструменти механізму стимулювання інноваційного розвитку поділяються на інструменти державного рівня та рівня підприємства. Особливу увагу слід звернути на інструменти, що формують фінансове забезпечення інноваційного розвитку.

В сучасних мовах наявність фінансових ресурсів є одним із визначальних факторів розвитку підприємств, а однією з основних проблем, що перешкоджає ефективному здійсненню інноваційної діяльності, є недостатній обсяг фінансового забезпечення.

В представленому механізмі виділимо два джерела фінансування інноваційної діяльності – зовнішнє та внутрішнє. Внутрішнє фінансування інноваційної діяльності підприємства здійснюється за рахунок власних коштів у частині чистого прибутку та амортизаційних відрахувань. Зовнішнє фінансування включає в себе кошти, які виділені на інноваційну діяльність підприємству з державного або місцевого бюджету, а також кошти, які надають інвестори.

До інструментів стимулювання інноваційного розвитку державного рівня відносяться в тому числі фінансово - податкові інструменти, а саме:

- інвестиційний податковий кредит - вирахування з оподаткованої податком суми місячного доходу підприємства, що здійснюють інноваційне інвестування. Інструмент націлений на розвиток інновацій на підприємстві в соціальній, екологічній та економічній та інших сферах діяльності задля досягнення інноваційного розвитку підприємства, регіону та країни в цілому;

- науковий податковий кредит - вирахування з оподаткованої суми місячного доходу підприємства, що здійснює НДДКР, витрат на науково-дослідну діяльність. Його мета - розвиток нових технологій та втілення наукових досягнень задля досягнення інноваційного розвитку підприємства, регіону та країни в цілому;

- субсидії, які надані підприємству для здійснення НДДКР на території регіону, тобто фінансування з бюджету регіону підприємства регіону, що здійснюють НДДКР, та реалізують інноваційні ідеї на практиці. Інструмент спрямований на розвиток наукоємних, енергоощадних та екологоорієнтованих технологій;

- податкові канікули на 3 – 5 років для екологоорієнтованих підприємств.

Для створення ефективного механізму фінансування інноваційного розвитку підприємств необхідно використовувати диверсифікований інструментарій державної підтримки, який повинен враховувати світовий досвід і національні особливості діяльності вітчизняних підприємств.

Так, для підприємств, які тільки розпочинають або відроджують інноваційну діяльність, повинна бути впроваджена система специфічних заходів різнобічної підтримки і, насамперед, поліпшення фінансового забезпечення. Окрім таких загальновідомих методів, як встановлення податкових знижок, надання пільгових кредитів, використання прискорених методів амортизації обладнання тощо, доцільно впровадити систему державних гарантій і страхування інноваційної діяльності, грантів, розробити та задіяти механізми технічної підтримки і передачі у користування приватних підприємств державних технологій і ноу-хау (що призведе до зниження витрат). Особлива увага має бути приділена залученню коштів приватних інвесторів для фінансування інноваційної діяльності. Як пряма державна підтримка, так і сприяння залученню приватних (у тому числі іноземних) ресурсів можуть бути оптимально реалізовані в межах відповідних державних програм.

Таким чином, принцип дії запропонованого економічного механізму стимулювання інноваційного розвитку підприємства можна сформулювати таким чином: працівники підприємства (кадровий потенціал) під дією визначених мотивів і стимулів за допомогою відповідного інструментарію активізують інноваційний розвиток підприємства в межах наявного

фінансування та правового забезпечення, наслідком чого є отримання відповідного позитивного ефекту у вигляді оновлення обладнання, удосконалення інноваційних розробок та підвищення їх науково-технічного рівня, зростання інноваційного потенціалу підприємства, покращення фінансового результату від інноваційної діяльності тощо.

Мотиваційний механізм залучення персоналу до здійснення інноваційної діяльності буде ефективним тоді, коли ґрунтуватиметься не на засадах адміністративного впливу, а на соціально-економічних важелях, це дасть можливість керуючий вплив здійснювати за принципом саморегулювання.

Висновки. Інноваційний шлях розвитку може бути втілений у життя за умови, якщо інноваційна діяльність підприємств буде не окремим заходом впровадження будь-якого типу інновацій, а постійним безперервним процесом розроблення та впровадження інновацій, оцінки їх ефективності. Це вимагає інноваційно активної поведінки персоналу, розвитку у нього творчих здібностей. Тобто інноваційний розвиток вітчизняних підприємств неможливий без формування інноваційного мислення в персоналу та потребує якісно нового підходу до формування мотиваційного механізму. Поєднання різних методів стимулювання, робота з персоналом щодо виявлення його мотиваційних переваг дасть змогу досягти високих результатів від впровадження інноваційних заходів на підприємствах.

Список використаних джерел

1. Карпенко В.Л. Формування мотивів і стимулів інноваційної діяльності підприємства: автореферат дис. на здобуття наукового ступеня к.е.н. за спеціальністю 08.06.01 - економіка, організація і управління підприємствами / В.Л. Карпенко. – Хмельницький, 2005. – 20 с.
2. Прокопенко О.В. Соціально-економічна мотивація екологізації інноваційної діяльності / О.В. Прокопенко. – Суми, 2010. – 395с.
3. Шпитуляк О.Г. Менеджмент персоналу та мотивація праці в аграрних підприємствах: автореферат дис. на здобуття наукового ступеня к.е.н. за спеціальністю 08.06.01- економіка, організація і управління підприємствами / О.Г.Шпитуляк. – Київ, 2004. – 20с.
4. Дем'яохін В.А. Інноваційна політика держави і проблеми інтелектуальної власності // Економіка і прогнозування. – 2005. - № 2 –С.37-44.
5. Буднікевич І.М. Становлення регіонального ринку інновацій: теорія та практика (на прикладі Карпатського регіону) : автореферат дис. на здобуття наукового ступеня к.е.н. за спеціальністю 08.10.01 - розміщення продуктивних сил і регіональна економіка / І.М. Буднікевич. – Л., 2002. – 20 с.

6. Карпунь І.Н. Інноваційний розвиток суб'єктів господарювання: методологія формування, механізми реалізації: монографія / І. Н. Карпунь, М. С. Хом'як - Л., 2009. - 432 с.

7. Підкамінний І.М., В.С. Ціпуринда Системні фактори впливу на інноваційний розвиток підприємства [Електронний ресурс] / І.М. Підкамінний, В.С. Ціпуринда. - Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=480>.

8. Данько М.С. Визначення науково-технологічних пріоритетів як складова політики економічного зростання // Вісник інституту економічного прогнозування. - 2002. - № 1. - С. 40- 58.

9. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2012 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.dknii.gov.ua/?q=system/files/sites/default/files/images/_...pdf

10. Дьяченко М.И., Кандибович Л.А. Личность образование, самообразование, профессия / М.И. Дьяченко – Минск: Хелтон – 1998. – С. 399.

11. Экономика и социология труда / [Генкин Б.М.]. - М, 1999. –384 с.

12. Шапиро В.Д. Управление проектами / В.Д. Шапиро Спб.,2006. –610 с.

13. Основи менеджменту: [Підручник] / [Кузьмін О.Є.] – 2-ге вид., вип. і доп. / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник – К.: Академвидав, 2007. – 464 с.

УДК 338.242.4

Накемпій В.Г.,
Державний університет
телекомунікацій

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ КАЗНАЧЕЙСЬКИХ ВЕКСЕЛІВ В УКРАЇНІ

*Розглядаються наслідки впровадження
казначейських векселів як інструменту
регулювання дефіциту державного бюджету
України.*

Постановка проблеми. Як відомо, дефіцит державного бюджету в 2012 році склав 50 млрд. грн. і негативна тенденція зберігається в 2013 році. Крім того, уряд вже заборгував в поточному році місцевим бюджетам 4,5 млрд.грн. Суттєве зростання державного боргу України в період 2007-2012 років (борг зріс в 5,5 рази і досяг 493млрд. грн.), підвищення валютних ризиків державного боргу і вартості залучених нових позик актуалізують проблеми боргової стійкості та вимагають зваженого